

Projev prezidenta republiky při plénu Parlamentního shromáždění Rady Evropy

úterý 10.10.2017

Děkuji, sire Rogere, pane první místopředsedo, pane generální sekretáři a pane generální sekretáři OECD, dámy a pánové,

byl jsem zde jako mladý zdravý muž před osmnácti lety, v roce 1999, tenkrát jsem byl premiérem České republiky, a pořád si pamatuji tu skvělou řeč, pochopitelně svou, ale také tu skvělou diskuzi po mém projevu. Mám dnes druhou příležitost vás navštívit, což znamená, že můj další projev určený Radě Evropy bude až v roce 2035. Rád bych vás už teď pozval.

Připravil jsem si několik témat pro svůj projev, ale preferoval bych, abych mohl odpovídat raději na otázky, na vaše otázky. A protože ten čas, který máme, je bohužel omezený, tak jsem byl informován, že ty první, asi nejdůležitější otázky, které se týkají sankcí proti Ruské federaci a toho, co ty sankce znamenají, jaké mají důsledky.

Rád bych začal jedním historickým příkladem, protože jsem pamětníkem politických starých dob, a my staří lidé se nevyznačujeme velkou rychlostí, vyznačujeme se spoustou zkušeností, a jedna z mých zkušeností je, že je velmi obtížné vytvořit si přátele. Na druhou stranu je velmi snadné vymyslet si nějakého nepřítele.

Evropa je kontinent, který je rozdělený různými hranicemi, a jedna z těch hranic je mezi Ruskem a zbytkem Evropy. Nazvěme to třeba Evropskou unií. Já nechci přehánět, nechci říkat, že tohle je opakování železné opony, ale pořád je to nějaká čára, která dělí kontinent. A teď abych se dostal k jádru té otázky, k sankcím.

Přibližně před dvaceti lety jsem navštívil Miami, setkal jsem se tam se zástupci kubánského exilu, a říkal jsem jim, přátelé, kolegové, vaše strategie v boji proti politickému systému na Kubě je úžasná. Všechny ty bojkoty, všechna ta omezení a všechny sankce, úžasná strategie, opravdu úžasná. S jednou malinkatou chybou. Fidel Castro už je čtyřicet let prezidentem Kuby. To je můj historický argument, vážení kolegové. Prosím, rozumějte mi správně, já nehovořím o oprávněnosti sankcí, já hovořím o efektivnosti těchto sankcí. A právě dnes německý deník Die Welt přišel s článkem, ve kterém se píše, že Evropská unie ztrácí kvůli těmto sankcím. Na druhou stranu pro Rusko to neznamena téměř nic negativního, ale tohle není strategie, kde vyhrávají všichni, naopak je to strategie, kde prohrávají všichni. Často se hovoří o nějakém uspořádání, ze kterého by všichni těžili, ale tohle je přesně obráceně. Totéž, co vidíme u brexitu, a myslím, že totéž se dá říci i o sankcích.

Co tedy doporučuji namísto sankcí? Doporučuji komunikaci mezi lidmi na mnoha, mnoha úrovních. Mám za sebou zkušenost ze života v totalitních dobách. Komunisti se báli, extrémně se báli fenoménu, kterému říkali ideologická diverze. Oni se prostě snažili uzavřít hranice, proto vznikla ta železná opona, byla cenzura, a tak dále, a tak dále. Oni se báli, báli se, že obyčejní lidé na obou stranách spolu budou mluvit, budou spolu hovořit a budou si vyměňovat názory. Co my tedy potřebujeme, je ideologická diverze nového druhu pro dobu míru. Potřebujeme si vyměňovat studenty, potřebujeme, aby cestovali turisté, politici, podnikatelé, a tak dále, a tak dále, protože pouze tímto způsobem můžeme změnit politiku. Můžeme změnit politiku zemí, které chápeme jako nedemokratické nebo polodemokratické.

Jeden další příklad, který mohu nabídnout proti sankcím. Pokud si přejete navýšit popularitu

některých lídrů, a teď prosím, nehovořím pouze o panu prezidentu Putinovi, tak prosím přijďte se sankcemi a blokádami. Protože psychologicky je to ten fenomén nazvaný obklíčená pevnost, protože obklíčená pevnost potřebuje silného lídra, vůdce, a jeho popularita neustále roste. Teď pan Putin má popularitu někde okolo osmdesáti procent, a jsem si jistý, že velmi značná část téhle popularity byla vyprovokovaná právě těmito sankcemi. Mimochodem, moje popularita je jen někde okolo padesáti procent, jedenapadesáti procent, ale pořád je to většina, malá většina, ale většina. Moc hezké. A to přitom žádné sankce nebyly uvaleny na Českou republiku.

Nicméně, abych uzavřel svoji řeč, abych otevřel tedy prostor pro další otázky, protože ta první otázka, doufám, byla zodpovězena.

Na závěr, myslím, že je to velmi jednoduché. Věřím, že Rada Evropy je tu, aby posilovala přátelství mezi evropskými národy. A Evropa je světadíl, jak řekl de Gaulle, je to kontinent od Atlantického oceánu až k Uralu, a možná až k Pacifiku. Evropskou kulturu nelze oddělit od ruské kultury, Čajkovskij je stejně důležitý jako Beethoven, Dostojevskij je stejně důležitý jako Shakespeare, Solženicyn je stejně důležitý jako Hemingway, a tak dále, a tak dále. Proč se snažíte rozdělit politickou strukturu Evropy, když byste byli proti kulturnímu rozdělování.

A z toho důvodu věřím, že Rada Evropy bude i nadále pracovat směrem k přátelství a nikoli k nenávisti mezi evropskými národy, a to včetně Ruska. Doufám, že v tomto Rada uspěje, možná spíš dlouhodoběji, i když Keynes říkal, že z dlouhodobé perspektivy jsme všichni mrtví, ale prosím, pořád nezapomeňte na mé pozvání pro rok 2035.

Přeji vám jen to nejlepší, vážení kolegové. Přeji vám, abyste měli mnoho, mnoho přátel a abyste měli jen velmi omezené množství nepřátel, a pokud to tak bude, tak vám přeji jen ty nepřátele, kteří budou hloupí.

Děkuji moc za vaši pozornost.

Projev prezidenta republiky v rámci 72. zasedání Valného shromáždění OSN

úterý 19.09.2017

Vážený pane prezidente, dámy a pánové,

když jsem byl relativně mladý muž, byl jsem hluboce ovlivněn dvěma knihami. První knihou byl Konec dějin od Francise Fukuyamy a druhou Střet civilizací od Samuela Huntingtona. Fukuyama podal cosi jako popis báječného nového světa (Brave New World), nové Utopie, přičemž předpokládal, že všechny země budou mít stejný politický systém, který bude založen na liberální parlamentní demokracii. Krásný sen, avšak nic než sen. Co se Huntingtona týče, byl realista, cynik, který jednoduše předpověděl postupné narůstání konfliktů mezi různými typy civilizací. Mimochodem, v jednom ze svých článků v časopise Foreign Affairs hovoří také o krvavých vodách islámu.

Nyní tu tedy máme nový typ civilizace. Měl bych spíš říci anti-civilizace, která se vynořila během posledních dvou nebo tří dekád. Typickým rysem této civilizace je fakt, že se zakládá jen a pouze na terorismu. A my jsme po celé Evropě, a nejen v Evropě, svědky teroristických akcí. Kondolujeme, vyjadřujeme solidaritu s oběťmi teroristických útoků, organizujeme protesty a demonstrace. Bohužel ale stále váháme, zda máme s touto teroristickou anti-civilizací bojovat plnou silou. A musím připustit, že před rokem jsem Spojené národy kritizoval za to, že nejsou schopny definovat světový terorismus. Situace se změnila. Ani po sedmdesáti letech tato organizace nedokázala definovat světový terorismus, na druhou stranu ale vysoce oceňuji aktivitu generálního tajemníka a ustavení nového protiteroristického úřadu. Chápu jej jako rozumný krok k praktickému řešení v boji proti světovému terorismu. Jistě víte, že Spojené národy zastřešují třicet osm, opakuji třicet osm protiteroristických organizací a institucí. Svata dobrota - třicet osm. Myslím, že čím více roste počet takových organizací, tím více terorismus vzkvétá. To, co potřebujeme, je jediný, avšak silný úřad pro boj proti terorismu, který bude vybaven všemi potřebnými opatřeními, včetně vojenské síly, vyplývajícími z článku 47 Charty Spojených národů. Rovněž oceňuji nominaci pana Voronkova. Včera jsem se s ním setkal a jsem si jistý, že bude schopen problémy řešit tak, aby bylo možné s islámským terorismem bojovat.

Dovolte mi, abych se věnoval i druhé straně mince - migraci. Migraci částečně vyprovokovaly teroristické akce, například v Sýrii nebo Iráku. Na druhé straně je ale migrace spojena s terorismem, protože v migrační vlně se někteří džihádisté schovávají a v Evropě i jinde tvoří spící buňky, vlky samotáře a podobně. Chápu lidi, kteří říkají, že migranty musíme uvítat. Mé námitky ale plynou z faktu, že masivní migrace z afrických a dalších zemí představuje odliv mozků. Mladí, zdraví lidé, hlavně muži, kteří odcházejí ze svých zemí, představují oslabení potenciálu těchto zemí a kdokoliv, kdo migranty v Evropě vítá, souhlasí s tímto odlivem mozků a s permanentní zaostalostí těchto zemí. To, co potřebujeme udělat, je pomoci těmto zemím se zavedením elektřiny, se školami, nemocnicemi, vodními zdroji a podobně, aby se populace v domovských zemích stabilizovala, nikoliv podporovat migraci.

Dámy a pánové, závěrem bych rád řekl, že boj, válka s terorismem se musí zakládat na historickém optimismu, na přesvědčení, že nad ním jednoho dne zvítězíme. V Barceloně Španělé volali: „Nemáme strach!“ A Franklin Roosevelt občas hlásal nutnost osvobodit se od strachu. Proto bych chtěl citovat nekrásnější větu, která historický optimismus vyjadřuje, větu od Martina Luthera: „Kdybych věděl, že zítra nastane soudný den, dnes bych šel a zasadil jablonoň.“

Projev prezidenta republiky při setkání s vedoucími zastupitelských úřadů ČR v zahraničí

čtvrtek 31.08.2017

Vážený pane ministře zahraničí, vážené paní velvyslankyně, vážení páni velvyslanci, dámy a pánové, jsem rád, že se s vámi opět mohu setkat, a myslím si, že se setkáváme v daleko příjemnější atmosféře než před rokem. A to z několika důvodů. Jeden z nich už zmínil pan ministr zahraničí, to znamená hladká spolupráce mezi kanceláří prezidenta republiky a vládou, ale druhým důvodem je samozřejmě i úspěšná ekonomická situace. Nechci přeceňovat ekonomická data, zejména když jsou jenom čtvrtletní, těch čtyři a půl procenta je samozřejmě příjemný výsledek, ale buďme trochu skeptiky a řekněme si, že ten reálný výsledek by se mohl pohybovat kolem tří procent, ale i to je dost.

A k tomu trvalý růst průměrné mzdy, nejnižší nezaměstnanost v Evropské unii, nejnižší míra relativní chudoby devět celých sedm desetin procenta, jak řekl jeden dnes už klasik, kdo to má. Jinými slovy, ekonomická situace je dobrá.

A já bych teď apeloval na všechny velvyslance, aby udělali maximum pro to, aby ta situace byla dobrá i v budoucnosti, protože nic není stabilního a občas dostáváme signály o tom, že opět přijde velká ekonomická krize, dokonce větší než ta v roce 2008. Autorem těchto signálů je mimochodem japonský ministerský předseda Abe, takže nelze to brát tak úplně na lehkou váhu. A připravujme se tedy i na to, že bude hůř. A co mají dělat velvyslanci?

Vláda má ve svém programovém prohlášení naprostou jasnou prioritu ekonomické diplomacie. Já chápu pokušení některých velvyslanců, aby si hráli na strůjce světové politiky, připojovali se k některým prohlášením, která pak jenom zhoršují vzájemné vztahy s dotyčnou zemí, nebo operovali na mediálním prostoru, místo, aby se starali o zemi své destinace, ale to české diplomacii nepomůže. To, co jí pomůže, je, jak říkal Masaryk, drobná, černá, trpělivá práce.

Co to v ekonomické diplomacii znamená? Dvě naprosto konkrétní věci. Zaprvé pomáhat českým exportérům, aby se prosadili na zahraničních trzích, a to jak exportérům zboží, tak těm, kdo chtějí investovat.

Zadruhé, u zemí s přebytkem kapitálu, dosáhnout toho, aby část tohoto kapitálu zaústila do České republiky v podobě zahraničních investic, Elementary dear Watson, ale bohužel, někteří velvyslanci, nebudu zatím jmenovat, si spíše hrají na tvůrce světové politiky, a já bych chtěl zdvořile upozornit, že to dokáží pochopit u velmocí, ale u malé či střední země, jako je Česká republika, to podle mého názoru působí naprosto, ale naprosto směšně.

Mimochodem, nechci kázat vodu a pít víno. Samozřejmě, že když jsem teď byl ve Vietnamu, tak se podařilo vyřešit dva složité problémy s českými podnikateli, kteří operovali na vietnamském trhu, a díky předsedkyni vietnamského Národního shromáždění jsem si umázl dva resty, které jsem měl, a když se to podařilo, tak jsem přiletěl do Kazachstánu a díky korektním vztahům s prezidentem Nazarbajevem jsme konečně vytvořili skupinu, nebo komisi pro řešení kazašského, nebo, chcete-li, post sovětského dluhu ve výši tří miliard korun, což, jak jistě uznáte, nejsou malé peníze. Takže doufám, že paní velvyslankyně v Kazachstánu teď dupne na plyn a nebude dělat nic jiného, než kontrolovat, jak probíhá jednání této smíšené komise.

Zcela závěrem bych rád vydal, že podobně, jako se ekonomická situace může zhoupnout, může se zhoupnout i zahraničně politická situace, abychom nebyli přílišnými optimisty.

Já se samozřejmě snažím, abychom měli dobré vztahy se svými sousedy. V úterý přiletí do České republiky německý prezident Frank-Walter Steinmeier. Čekám jednak na setkání prezidentů Visegrádské čtyřky a jednak na návštěvu prezidenta Ádera v České republice, nedávno tady byl rakouský prezident, a tak bych mohl pokračovat dál a dál.

Začal bych tedy tou Visegrádskou čtyřkou, přátelé. Existují publicisté, doufám, že jenom publicisté, nikoli politici, kteří se snaží Visegrádskou čtyřku rozmontovat a vysvětlit nám, že je vlastně úplně zbytečná. Ve skutečnosti Visegrádská čtyřka, podobně jako například Benelux nebo Severská rada, je velmi, velmi užitečné uskupení, které uvnitř Evropské unie může prospět hájením zájmů České republiky.

A když se dostáváme k těmto zájmům, musíme si jasně a tvrdě říci, že v současné konstelaci je primárním zájmem České republiky otázka migrace. Proč? Protože konstitutivním znakem suverenity je to, že každý národní stát sám určuje, jaké osoby umístí na svoje území. Jakmile se tohoto práva vzdává, ztrácí svoji suverenitu. Můžeme to obalovat hezkými frázemi o celoevropské solidaritě, ale nijak si tím nepomůžeme.

A musíme počítat s tím, a vzpomenout si na přísloví o třech prutech Svatoplukových, že v daném případě Visegrádská čtyřka je něco, co brání snaze Evropské komise, já bych teď ani neřekl Evropské unie, Evropské komise vnutit nám migrační kvóty a vyhrožovat nám penalizací, pokud tyto kvóty nepřijmeme.

Já jsem všemi deseti pro pomoc migrantům v jejich domicilu. Ať je to elektřina, vodní zdroje, nemocnice, školy, cokoli jiného, ale u nich doma, ne tady, protože tvrdím, že muslimská migrace, o níž celou dobu mluvíme, není kulturně kompatibilní s českou populací, a jsem ochoten čelit i obvinění z rasismu a xenofobie, kterého se mně občas dostává.

A zcela závěrem, jsem velmi rád, velmi rád, že islámský stát ztrácí svoji teritoriální základnu. Málo co mě potěšilo tak, jako zprávy o dobytí Mosulu anebo o pádu Rakky, i když tam to ještě není na sto procent.

A jenom bych chtěl jako Cassandra varovat. Varovat před tím, že v Afghánistánu sice spolu soupeří Tálibán, Al-Káida a Islámský stát, ale přesto hrozí reálné riziko, že právě Afghánistán se stane novým Islámským státem, a právě proto, a Luboš Zaorálek to může potvrdit, jsem na všech summitech NATO apeloval, aby alianční jednotky v Afghánistánu zůstaly. Kromě toho jsem ovšem apeloval i na to, aby NATO místo ostentativních manévrů na své východní hranici se soustředilo na jih a zapojilo se do boje proti Islámskému státu. Zde byl úspěch pouze poloviční. NATO prohlásilo, že vstupuje do protiislámské koalice, zaplať pán bůh za to, ale odmítlo se zapojit do přímých bojových operací.

Já se někdy ptám, na co vlastně to NATO máme. Když není ochotno bojovat proti evidentnímu nepříteli lidské civilizace, neboť jakého horšího nepřítele, než islámský terorismus si dnes můžete vymyslet.

Takže chtěl jsem, milí kolegové, připomenout vedle úspěchů, kterých jsme společně dosáhli, i jistá

rizika. Rizika ekonomická a rizika zahraničně politická. A dovoluji vám zcela závěrem popřát hodně úspěchů ve vaší práci, nenechte se zneklidnit tím, že vás lidé budou kritizovat, že jste agenti Izraele, tu Číny, tu Německa, tu Japonska, já nevím koho všeho ještě, protože i zde panuje konkurenční boj. Ostatně, já jsem nepřítelem protiruských sankcí, ale víte, co mě pobavilo? Že Evropská unie ostře protestovala proti americkým sankcím proti Ruské federaci, neboť tyto americké sankce narušují ekonomické zájmy Evropské unie například v oblasti Nord Stream 2 a podobně. Nebylo by jednodušší všechny ty sankce zrušit. Vždyť pokud jde o Kubu, a to je slabý stát, tak trvalo padesát let, než je zrušil Barack Obama.

Konec vsuvky na téma sankcí a vracím se k závěru, budete obviňováni, že jste agenti nejrůznějších zemí. Snažte se pracovat tak, abyste byli pouze a jedině agenti České republiky.

Projev prezidenta republiky v rámci 71. zasedání Valného shromáždění OSN

středa 21.09.2016

Vážená paní předsedající, dámy a pánové,

Loni jsem zde varoval před šířícím se mezinárodním terorismem. Co se za ten jeden rok událo? Paříž, Brusel, Dháka, Istanbul, Orlando, Mnichov a opět New York. Před několika lety počet zemí, které byly pod vlivem islámského terorismu, byl 6. Nyní jich je 35. Islámský stát je tedy něco jako rakovina. Ale nejde jen o nádor. Mnoho rakovin mívá metastáze, které jsou daleko nebezpečnější než nádor sám. A proto můžeme pozorovat šíření radikalismu, terorismu a fanatismu; a musíme se zeptat: Jak dlouho budeme čekat? Jak dlouho budeme jen kondolovat? Jak dlouho budeme pouze vyjadřovat svou solidaritu?

Připouštím, že máme omezené možnosti, jak proti terorismu zakročit, velmi omezené možnosti. Terorismus se stále rozpíná.

V této oblasti stojíme před třemi hlavními riziky. Jedním z nich je riziko, že zanedlouho vznikne nový islámský stát v Afghánistánu. Pokud v Afghánistánu dojde k omezení sil NATO, je vítězství Tálibánu navysost pravděpodobné. Pokud se tak stane, dojde na krutost Tálibánu, která je prakticky totožná s krutostí Al-Káidy, Islámského státu, Boko Haram, Al-Nusry atd.

Druhým rizikem je extremizace, nebo pokud chcete, radikalizace populace, která je zatím ještě klidná a stabilní. Dobrá, dám vám jeden nepříjemný příklad. Ve 30. letech minulého století žilo v Německu také klidné a stabilní obyvatelstvo, a bylo to velice kultivované obyvatelstvo, byl to národ Goetha a Schillera. Během několika let se z tohoto kultivovaného národa stala skupina fanatických nacistů. Během pouhých několika let. A musíme připustit, že taková radikalizace a extremizace je možná i dnes.

A co je tím třetím rizikem? Tím je naše váhavost a nedostatek odvahy, abychom se odhodlali k nějakému rozhodnému činu. Má země, přestože je malá, má jednotky v Afghánistánu, má jednotky v Mali, má jednotky i v dalších zemích světa. Ale to samozřejmě nestačí. My potřebujeme koordinovanou akci s účastí prakticky všech stálých členů Spojených národů. Avšak co bylo dosud vykonáno? Dám vám jeden příklad. Samozřejmě to, co potřebujeme, je spolehlivá a pevná platforma, jakási zevrubná platforma Spojených národů pro boj s mezinárodním terorismem. A takový návrh formulovala Indie již v roce 2000. 2000! Po šestnácti letech se stále vede diskuze o definici mezinárodního terorismu. Mezinárodní právníci o tomto problému diskutují 16 let. Díky bohu, že nejsem mezinárodní právník. A proto je pro mě terorista každý, kdo úmyslně zabíjí nevinné lidi. Toť vše. „Jak prosté, Watson!“ Bohužel Spojené národy o tomto problému, o této deklaraci diskutují 16 let. Ach! Poněkud pochybuji o efektivitě této mezinárodní organizace. Promiňte, paní předsedající.

To ale nestačí. Takovou platformu nemáme. Loni jsem navrhl, aby byly vytvořeny mezinárodní síly, které by byly vybaveny drony, helikoptéry, tvořily by je speciální jednotky, které by využívaly komunikace mezi tajnými službami. Byl jsem velice potěšen, když jsem četl poznámky zástupce Generálního tajemníka pro mírové mise, našeho francouzského kolegy, který navrhuje totéž s využitím zkušeností z Demokratické republiky Kongo. I on doporučuje využití dronů a vrtulníků v boji proti džihádistům.

Tudíž my nepotřebujeme masivní teritoriální operaci. Tou zkušeností jsme si již prošli v Iráku, v Sýrii,

v Libyi. Dokázali jsme ničit, ale nedokázali jsme budovat. My ale musíme zaútočit na citlivé body, na nervový systém mezinárodního terorismu, a nikoliv okupovat území. Musíme zaútočit na mozek, nikoliv na tělo.

Doufal jsem, že Bezpečnostní rada vydá rezoluci proti terorismu, ale opět žádnou nemáme. Četl jsem první návrh rezoluce, kterou předložila Ruská federace. Ale stále žádnou nemáme. A bohužel ani nevyužíváme spoustu článků Charty Spojených národů, článkem 39 počínaje a článkem 51 konče. Například vám uvedu pouze článek 47, který hovoří o Vrchním vojenském velení. Tento článek se terminologií Spojených národů nazývá „spící článek“ nebo „spící struktura“.

Probudíme se. Pokud máme tyto články, pokud máme tuto chartu, můžeme a dokonce musíme je využít.

A já se na konec ptám, bez těchto opatření, bez koordinované vojenské akce, která vzejde ze společné vůle stálých členů Rady bezpečnosti, bude se hrozba terorismu šířit dál a budeme po celém světě svědky nových atentátnických útoků, nových zhroucených států, nových teroristických akcí?

Vážení kolegové, dovolte, abych uzavřel starým citátem římského učence Cata: „Ceterum autem censeo Carthaginem esse delendam.“ **/pozn. překl.: Kartágo musí být zničeno./**

Hluboko ve svém srdci věřím, že jednoho dne překonáme mezinárodní terorismus, nikoliv Kartágo.

Děkuji vám za pozornost.

Miloš Zeman, prezident republiky, New York, 21. září 2016

Projev prezidenta republiky při slavnostní večeři při návštěvě prezidenta ČLR

úterý 29.03.2016

Vážený pane prezidente Čínské lidové republiky, dámy a pánové,

přemýšlím o dvou typech politiků. Ten první má svůj sen, a ten sen se buď podaří, nebo nepodaří uskutečnit. A pokuta tohoto politika je právě v tom, že má sen. A já jsem rád, že se setkávám s politikem, který má svůj sen. Je to sen nejenom čínský, je to svým způsobem sen celosvětový. Je to sen o mírumilovném spojení našich kontinentů velkou Hedvábnou stezkou, One Belt, One Road. A když jste dorazil do České republiky, dorazil jste na konec velké Hedvábné stezky. Při našem setkání jsem několikrát zdůraznil, že bych si přál, aby právě Česká republika byla pro lidovou Čínu bezpečným a nerušeným přístavem.

Vážím si rovněž čínské iniciativy ve formátu 16+1. A při vší úctě k tomuto formátu, nic nemůže nahradit Váš velký sen. Máme pro Vás po večeři připraveno několik překvapení, pane prezidente. Jedním z nich bude podpis dohody o překladu Vaší knihy do češtiny, druhým krátký koncert slavného chlapeckého pěveckého sboru Boni Pueri ve Vladislavském sále, na který Vás srdečně zvou, a za pět minut se ozvou výbuchy, které nebudou teroristickým útokem, ale ohňostrojem na pobřeží Vltavy na Vaši počest.

A protože jsem se ve svém mládí jako prognostik zabýval lidskými sny, dovolte mi, abych připil na Váš sen, na Čínskou lidovou republiku a na člověka, který dokáže tvořit sny, na prezidenta Čínské lidové republiky.

Rozhovor prezidenta republiky pro Blesk k 25. výročí sametové revoluce

čtvrtek 06.11.2014

Nedávno oslavil devadesátiny totalitní premiér Lubomír Štrougal. Jak na něho vzpomínáte?

Jako na snad jediného inteligentního člověka v komunistickém vedení, které bylo jinak zaostalé.

Znáte ho osobně?

Já jsem se s ním setkal před několika lety a položil jsem mu otázku: »Pane Štrougale, o Vás existují dvě hypotézy. První: že jste byl nejinteligentnějším členem komunistického politbyra. Druhá: že jste byl jediným inteligentním členem. Která z těchto hypotéz je oprávněná?«. Lubomír Štrougal se vyhnul odpovědi a místo toho mně řekl, že nejpitomějším členem politbyra nebyl Vasil Bilak, jak se obecně traduje, ale jistý Fojtík, ideologický tajemník (také dlouholetý zástupce šéfredaktora Rudého práva, pozn. red.), který sice nebyl vidět tak jako Bilak, také ho neprofonovali tím známým heslem »Na saka nepuštat«, ale prý byl ještě blbější než Bilak, což už je co říci.

V srpnu 1989 jste v Technickém magazínu publikoval článek Prognostika a přestavba, který byl velmi kritický vůči režimu. Zrazoval Vás od toho někdo?

Spíš mě zrazovali před televizním vystoupením, které po tom článku následovalo, a to se slovy, že jestli ten článek neodvolám, tak mě už potřetí vyhodí z práce. Tak jsem si to se zájmem vyslechl a to televizní vystoupení jsem oproti článku ještě zostřil."

Jaká byla první reakce v den, kdy to vyšlo?

Přiznávám, že jako začínající nadějný autor jsem si článek četl dokonce dvakrát a liboval jsem si, jak jsem ho hezky napsal. Krátce po tom televizním vystoupení následovala třetí výpověď z práce. Takže listopadovou revoluci jsem prožil ve výpovědní lhůtě.

Litoval jste publikace toho materiálu?

Ale vždyť já jsem byl z podobných důvodů vyhozen předtím z práce už dvakrát a nikdy jsem toho nelitoval, tak proč bych toho měl litovat potřetí.

Věděl jste, že už se konec režimu blíží, že je za rohem? Pak by fakt, že jste se nechal vyhodit, možná byl kalkul...

Za rohem ne. Když jsme šli 17. listopadu na Národní třídu, tak jsme u pomníku Palackého volali »Tady se setkáme znova 10. prosince«, protože to byl Den lidských práv. Já měl zajímavou diskuzi s Františkem Čubou, který odhadoval, že ten režim praskne za 5 let, a já jsem řekl, že praskne v květnu 1990. Říkal jsem si, že bude dalších několik demonstrací, které režim povalí.

V tuto dobu, v říjnu 1989, jste si koupil chalupu na Vysočině. Zvláštní finanční rozhodnutí, když jste byl ve výpovědní lhůtě. Měl to být takový váš Hrádeček?

Jestli tím myslíte, že jsem se připravoval na exil, tak ne. Ta chalupa, přesněji řečeno dva pokoje nebo dvě místnosti v poněkud větším objektu, kde je asi pět nájemníků, mě stála 72 tisíc a musela mi na to

tehdy půjčit maminka. Ale říkal jsem si, že člověk má mít nějaké místo, kde jednou, až bude starý, bude odpočívat.

Kolikrát jste uvažoval o emigraci?

Jednou a téměř jsem to zrealizoval. Byl jsem jeden z posledních členů studentské turistické výpravy do Anglie, konkrétně do města Bournemouth v Kentu. A vzpomínám si, že tehdy jsem chodil po břehu lamanšského průlivu a přemýšlel, jestli se vrátit, nebo ne. Tu situaci mi svým způsobem komplikovalo to, že jsem tam měl zajištěné místo na Sussexské univerzitě, a dokonce podnámám v Londýně a dodnes si vzpomínám, že to bylo blízko Victoria's Station. No, a pak jsem si říkal: »Proč bych měl odcházet já, ať odejdou oni«.

Je v pořádku názor, že emigranti by se neměli podílet na správě státu?

Ale proboha, proč ne? Ti lidé získali ve svých zemích zkušenosti, které my tady doma jsme neměli a ani nemohli mít. Na druhé straně, oni neměli zkušenosti s domácími poměry, takže jenom mechanicky roubovali zahraniční recepty na tehdejší československou situaci. Vzpomeňte si na Viktora Koženého. Ten strávil v emigraci dlouhou dobu, a že by jeho recepty české ekonomice pomohly, se říci nedá.

Jaké byly Vaše kontakty s disentem? Chartu jste nepodepsal, petici za propuštění Havla ano...

Podepsal jsem petici, podepsal jsem Několik vět. O podpis Charty mě nikdo nežádal. Přiznávám se, že bych ji velmi pravděpodobně podepsal. Nebyl jsem ani v situaci jako Zdeněk Svěrák a další, kteří nejprve podepsali Antichartu, a pak se hrdě hlásili k antikomunismu. Byl jsem šedá zóna, to znamená - člověk, který nekolaboroval - a nemohl dvacet let vykonávat - svoji profesi, ale rozhodně se nechci vydávat za disidenta. Vážím si těch statečných, kteří v té Chartě byli, a poněkud pohrdám lidmi, kteří Chartu začali podepisovat po roce 1990.

Jaký byl Váš názor na disidenty?

Znám řadu případů, kdy lidé přišli o dobře placená zaměstnání, a přesto Chartu podepsali, protože jejich sebeúcta jim zabránila, aby si naplivali do obličeje. Takže tuhle tezi bych radikálně odmítl. Já sám jsem měl s disentem vztahy vlastně až v okamžiku demonstrací roku 1989.

Dovolíte si upřímně zhodnotit Václava Havla?

Václav Havel nesmírně prospěl prestiži České republiky v zahraničí. V domácí oblasti jsem s ním v řadě případů nesouhlasil. Uvedu aspoň jeden. Ostře jsem kritizoval jeho známý projev o temných slušovických žilkách. Řekl jsem mu, že svým neuváženým projevem, protože vůbec nerozumí ekonomice, zabil nejlépe prosperující podnik, který mohl být vzorem i dalším podnikům právě při přechodu na tržní ekonomiku.

Byl jste před revolucí tak trochu celebrita kvůli Vaším přednáškám na fakultách a v divadlech. Poznávali Vás lidé na ulici?

Ani moc ne. Pokud si na něco vzpomínám z té doby, tak spíš na obavu, že mi odejdou hlasivky, protože tehdy na fakultách ještě nebyly mikrofony. Tak jsem si říkal, kdy přestanu mluvit. A teď jsem

pořád čekal, a musím zaklepat, hlasivky mně vydržely.

A co zájem dam? Prý se dělily na »havlovky« a »dienstbierovkydy«, a dokonce i »zemanovky«.

Těšilo by mě, kdyby tomu tak bylo, jako každého muže. Ale mohu Vás ujistit, že to není pravda. Nebyl jsem zdaleka tak sexy jako někteří jiní, které uvádíte.

Ale na druhou stranu, první dáma Vás zpovzdálí takto obdivovala, až si Vás vzala.

Dobře, ale ona musela na druhou stranu na Prognostickém ústavu, kam jsem nastoupil roku 1990, pracovat. Takže to nebyla obdivovatelka, to byla spolupracovnice.

Anebo možná využila práce k obdivu...

Tak samozřejmě - když Vás obdivují Vaši spolupracovníci, tak máte šanci, že jejich produktivita práce bude o něco vyšší, než kdyby Vás neobdivovali.

Co říkáte těm, kteří tvrdí, že před rokem 1989 bylo lépe?

Tak jak v čem. Samozřejmě, že pokud jde o práci, tak tady neexistovala nezaměstnanost. Naopak existovala přezaměstnanost, to znamená, že v tom či onom odvětví či oboru pracovalo daleko více lidí, než bylo zapotřebí, a právě proto tyto obory nebyly konkurenceschopné. Uznávám, že existovaly určité sociální jistoty, dokonce uznávám, že zemědělství bylo na dobré úrovni, a bylo konkurenceschopné právě proto, že bylo založeno na velkovýrobě a výnosech z rozsahu. No ale na druhé straně si uvědomte, že když někdo přišel s dobrým nápadem, tak ho ta komunistická věrchuška většinou smetla, a navíc ho podezřívala z toho, že příliš vyčnívá.

Vy sám jste v KSČ chvíli pobyl, tvrdíte, že v době, kdy jste očekával změnu. Jak jste v něco takového vůbec mohl věřit?

Leonid Iljič Brežněv měl naprostou pravdu, když říkal, že věří v přeměnu komunistické strany ve stranu sociálnědemokratického typu. A slovo socialismus, demokratický socialismus, které je dnes téměř tabu, je běžný ve skandinávských zemích. Socialismus není nadávka, je to myšlenkový směr.

Jak si pětadvacáté výročí sametové revoluce připomenete?

Já bych si ho navrhoval připomenout tím, že bychom se pokorně zamysleli, s jakým nadšením jsme přijali totalitní systém, a to jednak ve volbách roku 1946 a jednak v únoru 1948, a jak snadno jsme opustili myšlenky pražského jara v roce 1968. Čili já bych to neviděl jako svátek nadšení, ale jako svátek pokory a sebereflexe. My se domníváme, že žijeme ve společnosti, kterou téměř nic neohrožuje, a to je velká mýlka.

Miloš Zeman, prezident České republiky, 6. listopadu 2014, Blesk